

Стеценко Ніна Сергіївна

*асистент кафедри історії держави і
права України та зарубіжних країн
НЮУ ім. Ярослава Мудрого*

ПОЛІТИКА ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ НА ПРИКІНЦІ ХІХ – У ПІРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.СТ.

Низка реформ наприкінці ХІХ - І-ї. половини ХХ століття в Російській імперії, зокрема скасування кріпосного права, сприяло швидкому розвитку капіталізму в Росії, що супроводжувалося нещадною експлуатацією дітей, як дешевою робочою силою. Згодом до влади прийшло розуміння, що подальше застосування праці неповнолітніх робітників було не вигідним для розвитку промисловості і загрожувало майбутньому існуванню нації і держави. Для вирішення цієї проблеми державі необхідно було створити правові засади застосування та охорони праці неповнолітніх робітників. Але постала проблема у вигляді посягань на інтереси буржуазії, яка отримувала значний прибуток з експлуатації малолітніх. Тому під час розробки законів потрібно було враховувати інтереси обох сторін. У 1859 році було розпочато роботу над законопроектом про пом'якшення умов праці, який був прийнятий з осудом і до нього були внесені зміни про запропоновані можновладцями, але подальших дій щодо закону не було вжито. Пізніше, у 1874 р., коли постало питання про роботу неповнолітніх на підприємствах і фабриках, то з'ясувалось, що від 6% до 40% загальної кількості робітників були діти, віком від 10-ти, що працюють до 17-ти годин на добу. Це зумовило створення комісії, робота якої спрямовувалась на

розробку закону, що закріплював би пом'якшення умов праці, скорочення робочих годин та підвищення віку прийому на роботу. Введення його у дію передбачалося з 1 липня 1882 року, але через супротив, яким зустріли закон можновладці, відстрочило його введення до 1884 року. Це стало відправною точкою створення трудового законодавства у Російській імперії, а саме було видано цілу низку законів, що були спрямовані на регулювання праці неповнолітніх : Закон від 12.06.1884р. «Про шкільне навчання малолітніх, які працюють на фабриках, заводах і мануфактурах, про тривалість їхньої роботи і про фабричної інспекції», Закон від 03.06.1885р. «Про заборону нічної роботи неповнолітнім і жінкам на фабриках, заводах і мануфактурах» та ін. Це сформувало засади подальшого розвитку трудового законодавства вже у ХХ столітті. Так у 1913 було прийнято Статут про промислову працю. Відповідно до нього неповнолітні не допускались до праці у нічний час; до виробництва вибухових речовин ,що регулярно порушувалось за часів першої світової та революції ;діти, віком до 12-ти років, не допускались до роботи взагалі; робочі, віком від 12 до 15 років, мали скорочений 8- годинний робочий день.

На початку 20-х років ХХ століття нова Радянська держава знаходилась в умовах безробіття, поширення нової ідеології, світової кризи та збитках, спричинених усім сферам виробництва та промисловості. Після революційних подій жовтня 1917 року робітничий клас в Росії був офіційно визнаний основною рушійною силою суспільного розвитку, а робітнича молодь повинна була не лише зіграти вирішальну роль у революційній боротьбі, але й у подальшому розвитку держави.

З самого початку установа радянської влади було прийнято величезну кількість декретів та постанов, які закріплювали окремі положення , що стосувалися різних галузей держави, права та суспільства. Так, Декретом від 29 жовтня 1917 року, встановлювались неможливість найму осіб , які не досягли 14-ти років, поряд з цим було встановлено 6-годинний робочий день для неповнолітніх та недопущення їх до понаднормової праці. Пізніше було видано перший КЗПП 1918 року, за яким трудовій повинності не підлягають особи 16-ти років, унеможлиблювалось застосування праці неповнолітніх у нічний час та на особливо небезпечних підприємствах. Було введено 6-годинний робочий день та неможливість застосування понаднормової праці всіх жінок та неповнолітніх чоловіків. Але цим нормативно-правовим актом регулювання праці щодо неповнолітніх не обмежувалось. Поряд з цим, у 1919 році на з'їзді Народного комісаріату праці, постановою закріплювалось положення «Про застосування праці малолітніх», де були зазначені: вік прийняття на роботу, умови звільнення, умови праці, розмір заробітної платі та граничний вік прийняття на роботу. Пізніше, у 1922 році видається новий КЗПП, положення якого урівнювали у правах неповнолітніх з повнолітніми, за винятком випадків, якщо робота загрожує життю та здоров'ю робітника, а також встановлював

вікові межі трудової повинності, обсяги виробництва, які прирівнювались до обсягів вироблених дорослою людиною за умов погодинної оплати. Зокрема, понаднормова праця не допускалась взагалі та строки відпустки містили урахування усіх можливих деталей. Окрім цього, Президія Українського раднаргоспу у листопаді 1921 року направила листа до губсовнархоза, в якому вказана необхідність на те, що підлітка який працює на підприємстві і не навчається в школі ФЗУ, а також на кожного підлітка, який навчається у збірній районній школі, яка об'єднує кілька різних виробництв, ввести витрати на навчання за розкладкою органів губпрофа. Це в свою чергу було зумовлено політикою НЕПу, яка вводила скорочення, а владі було очевидно вигідніше сплатити за навчання, яке надасть країні спеціалістів, аніж зовсім позбутись робочої сили. Окрім цього, у травні 1922 року розглядалось питання «Про матеріальний стан робочого класу на Україні», і було запропоновано ввести резерв робочих місць на мінімальний відсоток працюючих підлітків, врегулювати умови їхньої праці та поліпшити діяльність шкіл ФЗУ. Більш того, підприємства, на яких це відсоток був нижчим, протягом трьох місяців повинні були збільшити кількість працюючої молоді.

Таким чином, політика трудового законодавства щодо неповнолітніх дійсно була досить розвинена, та враховувала усі можливі фактори їхнього життя та потреб, але перш за все вона враховувала інтереси влади. Це виражалось в тому, що усе надане трудящій молоді, було направлено не на їхнє благо, а на їхні виробничі можливості, з метою підняття економіки на одному рівні із повнолітніми робітниками, а не гальмувати її.

Список використаної літератури :

1. Баранов Ю. В. Разработка закона «О малолетних, работающих на заводах, фабриках и мануфактурах» от 1 июня 1882г.// Вестник МГОУ. Серия «Юриспруденция». № 3 / 2012 с.5-10.;
2. Черниченко С. А. Деятельность государственных органов и профсоюзных организаций Украины по защите трудовых прав и интересов рабочих-подростков в первой половине 20-х годов XX ст./ С. А. Черниченко // Проблемы законности. Вип. 107.-Х.: Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2010.- с.33-43;
3. Левкина Е.С. Формирование фабрично-трудового законодательства в Российской империи во второй половине XIX в. – начале XX в. [Электронный ресурс] / Е.С. Левкина.- Режим доступа : <http://pravozashitnik.net/ru/2014/4/12>
4. Марущак О. В. Роль рабочей молодежи в истории России в 20–30-е годы XX века // Молодой ученый. — 2015. — №1. — С. 349-352
5. Семеновых С.М. "Формирование условий, защищающих интересы трудящихся, в уставе о промышленном труде 1913 г.// " Юридическая наука 2011.- Выпуск № 4 / 2011-ГРНТИ:10.09-История государства и права
6. Громан В. В. – Пг.: Изд. юрид. книж. склада «Право», 1915.-439с

**АСОЦІАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**МАТЕРІАЛИ ХІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ»
(Том № 1)**

*Харків
2017*

УДК 340.12.001
ББК 67.0
П 78

Відповідальні за випуск:

О.О. Нанарова – член Секретаріату Асоціації випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
П 78 Матеріали XI Всеукраїнської наукової конференції «Теорія та практика сучасної юриспруденції». – Х.: Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – Харків: 2017. – 309 с.

Тези друкуються мовою авторів у авторській редакції.

Адреса редакційної колегії: вул. Пушкінська, 77, к. 222п, м. Харків, 61024, Україна.

УДК 340.12.001
ББК 67.0

© Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого